

Олена СЕРЕБРЯКОВА

МАНТИЧНІ ПРАКТИКИ «ПІДСЛУХОВУВАННЯ» ЧУЖИХ РОЗМОВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

Досліджується один з різновидів звукових ворожінь — «підслухування» розмов під вікнами сусідських осель. Такі мантичні практики здійснювали на свято Андрія та різдвяно-новорічний період (Святий вечір, Меланку). З'ясовано, що вони пов'язані з культом предків. Розкрито акціональний і вербальний аспекти ворожінь, їх символіку, семантику, локальні варіанти, самотність власне українських дивінацій.

Ключові слова: мантичні практики / обрядодії (ворожіня, ворожба, дивінації), вікно, «підслухи», господиня, господар, «пророчи» слова, весілля, дівування.

Відомо, що будь-який мантичний ритуал неможливо здійснити без участі потойбічних сил, від яких очікували допомоги в отриманні відомостей про майбутнє. Створивши умови для контакту з провісником долі (вибір особливого місця і часу для ворожіння тощо), від нього сподівалися одержати доленосний знак, який належало розшифрувати. Не є виключенням й численні звукові ворожіння, що наявні в зимовій обрядовості українців. Деякі з них, зокрема дівочі ворожіння за голосом домашніх тварин в українців Карпат, уже розглянуті в окремій публікації [38].

Стаття присвячена різновиду звукових дивінацій — «підслухуванню» розмов під вікнами сусідських осель. За народними віруваннями, доля дівчини залежала від відповіді, яку вона почує¹. Адже прислухаючись до «пророчих» слів, відданиця-ворожка намагалася отримати відповідь на конкретне запитання, яке мала на думці або промовляла вголос.

Детальні описи таких ворожінь маємо з Південної Лемківщини, де найпоширенішою обрядодією, що супроводжувала ворожбу, було кидання конопель, кукурудзи або гороху. Ось що пригадав з дитинства М. Шмайда. Увечері перед Андрієм дівчата набирали у фартухи кукурудзу, зупинялися перед хатами, де були парубки, і жменею зерна кидали у вікна. Потім чекали, якими словами відгукнуться з хати. Якщо почули: «Бодай'сь ся оддала!», — вірили, що одружаться. Якщо ж закричали: «Бодай'сь ся скопила!», — цього року весілля не відбудеться. Натомість траплялися випадки, коли ніхто не озивався. У такому разі слідкували, хто першим з'явиться у вікні — чоловік чи жінка. Якщо це був чоловік, дівчата ще мали надію вийти заміж до року [43, с. 142].

Аналогічні мантичні обрядодії здійснювали у Снинському окрузі, де їх вважали ніби заклик до одруження. У селі Тополі (Гуменський округ) лемківчанки кидали кукурудзою або горохом у всі вікна підряд, прислухаючись, що їм кричатимуть з хати. Скажімо, «Воддавай са, воддавай» означало швидке весілля, «копиль са, копиль» — те, що дівчина стане покриткою. У Смольнику, Нехваль-Полянці, Старині та інших селах Гуменського округу щасливе одруження чекало на дівчину, якій під час виконання згадуваної дії («метаня гороху») відповідали:

¹ Прикметно, що у с. Павлівка (Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл.) відданиці «слухали» під чужими вікнами з метою передбачити ім'я свого нареченого [28, с. 201].

*Метай горошок, метай,
Скоро са оддай* [11, с. 166].

У процесі подібного ворожіння в околицях Маковиці звертали увагу на стать того, хто обізвався. Добраю прикметою вважали чоловічий голос, який віщував заміжжя [15, с. 149].

В іншому лемківському селі — Гелцманівці (Списьконовесеський округ) — відданиці перед Святою вечерею лише підслуховували під вікном сусідів, роблячи висновки про своє майбуття. Так, наприклад, якщо під час розмови почули слово «чечкай» — сподівалися на швидке весілля; «заколиш» — народження позашлюбної дитини; «сядь собі» — дівування, старість тощо [11, с. 167].

На Гуцульщині, Бойківщині, Волині, Поліссі, Поділлі, Слобожанщині, Надсянні, Закарпатті результати ворожінь пояснювали на підставі простих аналогій — слова «так», «іди», «зроби», «вийди», «забирайся», «встань» віщували одруження того або наступного року; «ні», «сиди», «не бери», «вернися», «прийди», «останься» були поганою прикметою у пророкуванні дівочої долі [1, арк. 93; 2, арк. 117; 5, арк. 29; 9, с. 102; 14, с. 29; 23, с. 211; 26, с. 24; 27, с. 321; 29, с. 75; 35, с. 164; 37, с. 54; 41, с. 260]. Подекуди поліщучки, подібно до лемківчанок, сипали у вікно коноплі або ходили на «підслухи» з млинцем² за пазухою, а на Наддніпрянщині — з рибними кістками у руді [3, арк. 39; 31, с. 132; 40, с. 210]. Свого часу, зокрема у ХІХ ст., на схожі дивінації звернув увагу М. Максимович [32, с. 140].

У різних регіонах України побутував й інший вид досліджуваного ворожіння. Підтвердженням цього є низка прикладів спілкування відданиць-ворожок з віщуном шлюбного майбутнього, тобто дівчата повинні були вступити в діалог з мешканцями хати, біля якої ворожили. У таких варіантах мантичних практик українки не були пасивними слухачками, а, фактично, обмінювались вербальними (звуковими) сигналами з провісником, провокуючи їх появу певними діями. Після виголошення свого запитання (або калатання ложками) належало мовчки уважно слухати пророчий знак-відповідь. Зазвичай адресатами були посередники між світами — транслятори інформації (у даному випадку — господарі оселі), за допомогою яких передбачали долю. Оскільки, за на-

² У даному разі перший млинець був своєрідною пожертвою померлим предкам.

родними віруваннями, біля вікна «стоять» душі померлих та добрі ангели, у такий спосіб відданиці зв'язувались з потойбіччям і отримували доленосні знаки. Відомості про це почерпуємо з етнографічної літератури, а також із власних польових матеріалів. Скажімо, на Покутті дівчата кричали попід хатою: «Газдине, газдине, де ваші ключі?». А газдині з хати каже: «В stodолі в вівсі, аби сі повіддавали сего року всі!»... Єк файна газдині, то файно відповість, а єк якась злосна, могла сказати: «В stodолі в вівсі, аби сі покурвили всі!». Або: «В гузиці, аби сі покурвили всі!» (с. Пужники Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.) [7, арк. 195—196]. Аналогічні запитання і відповіді зафіксовані на Надсянні: «В вівсі, жеби вийшли заміж всі» (с. Любині Яворівського р-ну) [2, арк. 37]. Як зазначає Н. Зяблюк, на Поділлі відданиці запитували: «Тітко, де ключі?» або просили: «Дядьку, дайте ключі!». Якщо господарі були в доброму гуморі, то відповідали: «У пшениці, щоб ви були усі молодіці!». У протилежному разі казали: «У вівсі, щоб ви посивіли усі!». Можливий ще такий варіант прохання: «Тату, тату, позичте нам борони!», та відповіді: «Моя борона на вівсі, повіддавайтесь всі!», або «Моя борона в просі — ходить вам повік у косі!» [20, с. 24; 24, с. 79]³. Ці записи засвідчують водночас позитивне й негативне (амбівалентне) семантичне наповнення одної й тої ж зернової культури — вівса. До того ж, добре ілюструють присутність людського фактору під час передбачення відданицями своєї шлюбної долі.

Приклад андріївської ворожби зі с. Товстенке Чортківського р-ну Тернопільської обл. вказує на факт обрядового «годування» душ. З одного боку, ложка символізувала саме цей процес, а з іншого — уособлювала конкретного члена сім'ї, який постійно нею користується. Так, ходячи попід хатами, дівчата калатали ложками і кликали до хазяїв: «Чи ви є всі? Чи ви є всі?» — «Є всі, абисьте повіддавали всі!» [8, с. 75]. Подібний діалог під час підслуховування зафіксовано на Наддніпрянщині. «Жінка на діда кричить: «Та вже хай іде, хай іде». А він кричить: «Ідіть, ідіть усі» (с. Ситники Корсунь-Шевченківського р-ну Черкаської обл.) [4, арк. 145]. На Опіллі дівчата разом ходили до сусідів під хату

³ У Новгород-Волинському повіті аналогічне запитання молодій давали усі відданиці. Позитивною шлюбною семантикою наділені пшениця і овес [13, с. 273].

і просили: «Позичте нам макітри мак терти, спідниці сі волоче, бо віддавати сі хоче!». Їм мали відповідати приблизно так: «На вербі, за вами хлопці всі!» (с. Сарники Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Цей запис підтверджує поступову затрату такого звукового ворожіння, зокрема вербальних формул. Про це свідчить й оповідь старожила з Наддніпрянщини (с. Межиріч Канівського району Черкаської обл.), яка забула мету «підслухів» [3, арк. 131; 6, арк. 32].

За записами І. Бенковського, в кінці XIX ст. у Старокостянтинівському повіті Волинської губернії у передноворічну ніч ходили «підслухувати» до церкви. Якщо людина почула «Ісає, ликуй», то в наступному році мала оженитися, а «Зі святими упокій» — померти [10, с. 6]⁴.

Інформацію щодо досліджуваного ворожіння з теренів Слобожанщини подав М. Дикарев. У кінці XIX — на початку XX ст. за такою ж прикметою у цьому ж місці або під хатою про своє майбутнє судили після Святої вечері з паляницею в руках, а на Меланки ворожили на вулиці з варениками. Слова «іди», «пішла» означали весілля в м'ясиці, «нема» — те, що на таку приємну подію марно сподіватися [17, с. 76; 18, с. 112]. Крім того, аналогічно за характером розмови (тиха, суперечлива), можна було довідатися, яким буде подружнє життя [16, с. 148]. Зауважимо, що використання у мантичних діях різних ритуальних страв мало на меті задобрювання духів-опікунів, померлих пращурів, які, за віруваннями, виступали посередниками між світами і допомагали у визначенні долі.

Схожі вмотивування дивінацій авторів вдалося занотувати на Наддніпрянщині та Надсянні. Зазвичай відданиці юрбою слухали під одною хатою, де було багато дітей, бо «там більше почуєш». За свідченнями інформаторів з деяких сіл Канівського р-ну (Тростянець, Полствин, Лука), Корсунь-Шевченківського р-ну (Сахнівка, Деренківець, Квітки, смт. Стеблів), Черкаського р-ну (с. Мошни) господарі на свято Андрія чи Меланки «вже ту смекалку знали, що ходять попід вікнами, то друга просила, як почує, що вже там шарахкотить під вікнами, то просила: «А піди там шось подай чи при-

неси» (якусь дитину), а друга: «А, сідай!». В останньому випадку дівчата на наступний рік вже не бігали туди ворожити, оскільки боялися знову почути небажане для них «пророче» слово (с. Кірове Корсунь-Шевченківського р-ну) [4, арк. 7, 21, 26, 34, 40, 63, 89, 195, 219, 229, 239]. Про здійснення навороженого повідомили в Яворівському р-ні. «...Побігла під вікно слухати... Десь малі дуже шуміли, а вона (господиня. — О. С.) каже: «Сядь каменем!». Каже, як сіла, так і заміж не вийшла» (с. Чернилява) [2, арк. 129].

Із Корсунь-Шевченківського р-ну Черкаської обл. маємо й інші свідчення. Так, жителька с. Пішки розповідає: «... Як я знаю, що приходять і чую, що вже підійшли, як хочу по-хорошому, то кажу: «Молодець». А як котора скаже там: «Вдвіець» » [4, арк. 130]. У Шендерівці повідомили про те, що відданиці навіть дякували господині за її слово, завдяки якому мала здійснитися їхня мрія [4, арк. 55, 83]. А, скажімо, у с. Набокове Городищенського р-ну Черкаської обл. підходили ворожити нишком, «щоб нас не виявили, що ми тут» [4, арк. 75]. Ймовірно, так чинили з наміром отримати найточніший результат.

У своєрідних відмінах мантичний звичай побутував в інших селах Корсунь-Шевченківського і Канівського районів Черкаської обл. Так, до прикладу, дівчата з Хильок, Полствина «слухали» по черзі під одною хатою, а у Глушках, Кошмаку, Заріччі, Черепині, Ситниках, Межирічі, Хмільній, Яблунові — по одній в різних місцях [4, арк. 45, 49, 98, 107, 137, 160, 187, 193, 215, 227]. Зрідка відданиці намічали собі хату, до якої йшли гуртом, проте ворожила одна: «...Це тобі в тій хаті скажуть, а мені в тій хаті. Підійшли до моєї, де мені вже, і слухаємо...» (с. Таганча, Пекарі) [4, арк. 169, 222—223].

У Куп'янському повіті (Харківщина) в минулому столітті у день Андрія під вікнами сусідів підслухували як дівчата, так і парубки. Такі ж дивінації ще раз здійснювали й напередодні Нового року [25, с. 63].

Поза межами України на основі почутих слів, пісень і звуків (про покійних, весілля, церковні атрибути, багатство, бідність тощо), а також за статтю того, хто обізветься, з ритуальною їжею ворожили росіяни, білоруси, поляки, словаки, румуни. Такі мантичні обрядодії здійснювали на свято Андрія, в різдвяно-новорічний період та на Йордан [12, с. 16; 19, с. 21; 21, с. 7—8; 22, с. 779, 922; 30, с. 56, 432;

⁴ Варто зазначити, що так само про тривалість свого життя ворожили перед Йорданом люди старшого віку на теренах Слобожанщини [16, с. 117].

33, с. 183; 34, с. 52; 36, с. 26—27; 39, с. 176; 40, с. 210; 42, с. 41, 52; 44, с. 314; 45, с. 321].

Аналіз численних етнографічних джерел і власні польові дослідження засвідчують, що звукові ворожіння здебільшого здійснювали дівчата з метою довідатись чи (як швидко) відбудеться весілля, соціальний стан та ім'я нареченого, як складеться подружнє життя. На факт побутування парубочих ворожінь вказують записи П. Іванова з теренів Слобожанщини (початок ХХ ст.). Сучасні фіксації з різних теренів України не підтверджують таких згадок, що свідчить про повну затрату ворожби представниками сильної статі.

Дивінації цієї групи будуються на основі прихованого (пасивне слухання) або безпосереднього діалогу з провісником. Своєю чергою отримання результатів здійснювалося шляхом інтерпретації першого почутого «віщого» слова. Ворожіння, засновані на сприйнятті вербального сигналу, є своєрідним комунікативним актом з віщунами долі, оскільки вони, як посередники між світами, транслюють доленосні знаки.

Про стійкість символічних значень вербальних сигналів, які відданиці витлумачували на підставі простих аналогій, свідчить їх поширення по всій Україні. Слова «так», «іди», «зроби», «вийди», «забирайся», «встань» віщували швидке одруження. Лихою прикметою у пророкуванні дівочої долі були почуті «ні», «сиди», «не бери», «вернися», «останься», «заколиш», позаяк означали дівування чи те, що дівчина народить позашлюбну дитину. Зауважимо, що в українській традиції деякі «пророчі» слова, зокрема у локальних варіантах відповіді в процесі безпосереднього діалогу, мали амбівалентну семантику. Головною функцією вербальних формул у досліджуваних ворожіннях було не лише запитання або прохання дівчини, а «виклик на зв'язок» віщуна. Тобто, репліка відданиці мала на меті спровокувати «пророчу» відповідь. Хоча віщун й не належав до персонажів нечистої сили, отриманий від нього вербальний знак сприймався як особлива відповідь, надіслана з потойбічного світу.

Вікно, як кордон між своїм (домашнім) та чужим (зовнішнім) простором, — традиційне місце ворожби про долю, а також символ зв'язку з потойбіччям. Досліджуваний мантичний обряд зберігає тісний зв'язок із святвечірніми ритуалами вшанування душ

померлих предків. Саме тому для налагодження контакту з надприродними силами у процесі дивінацій вказаним помічникам, а також домашнім духам жертвували ритуальну їжу (пирого, хліб), символічно «годуючи» їх. З цією ж метою послуговувались ложками, створюючи обрядовий шум.

Попри наявність відповідних аналогій розглянутих ворожінь у традиційній календарній обрядовості слов'янських та інших народів Європи («підслуховування» під чужими вікнами або церковними дверима; використання коноплі або проса, ритуальних страв), відзначимо побутування низки своєрідних явищ, які вирізняють власне українську традицію з-поміж інших етносів. Це, зокрема, отримання результатів мантичних обрядодій за статтю людини або голосом (у лемків) та амбівалентною семантикою пророчої відповіді (у покутян і подолян); використання ритуальної їжі під час ворожби (у поліщуків, наддніпрянців, слобожан) тощо.

1. Архів Інституту народознавства НАН України (Далі — Архів ІН НАНУ). — Ф. 1. — Оп. 2. — Од. зб. 280 б. — Арк. 68—99 (Боцонь Л.А. Звіт про роботу над дослідженням громадського побуту і традиційної культури спілкування поліщуків, проведену в складі наукової експедиції на Полісся у липні 1981 р.).
2. Архів ІН НАНУ. — Ф. 1. — Оп. 2. — Од. зб. 565. — Арк. 1—135 (Серебрякова О. Календарна та сімейна обрядовість в селах Яворівського р-ну Львівської обл., польові матеріали 2007 р.).
3. Архів ІН НАНУ. — Ф. 1. — Оп. 2. — Од. зб. 594. — Арк. 1—143 (Горошко Л.М. Календарні і родинні звичаї та обряди в селах Канівського р-ну Черкаської обл., польові матеріали 2009 р.).
4. Архів ІН НАНУ. — Ф. 1. — Оп. 2. — Од. зб. 608. — Арк. 1—354 (Серебрякова О. Польові матеріали з Корсунь-Шевченківського, Черкаського, Канівського та Золотоніського районів Черкаської обл. за 2008, 2009, 2010 рр.).
5. Архів ІН НАНУ. — Ф. 1. — Оп. 2. — Од. зб. 609. — Арк. 1—65 (Серебрякова О. Карпати-2011, 2012. Польові матеріали зі Сколівського р-ну Львівської обл., Перечинського, Великоберезнянського, Виноградівського р-нів Закарпатської обл.).
6. Архів ІН НАНУ. — Ф. 1. — Оп. 2. — Од. зб. 663. — Арк. 1—67 (Серебрякова О.Г. Календарні і сімейні обряди, прикмети, зібрані в Рогатинському р-ні Івано-Франківської обл. та Перемишлянському р-ні Львівської обл., польові матеріали за 2012 рік).
7. Архів ІН НАНУ. — Ф. 1. — Оп. 2. — Од. зб. 704. — Арк. 1—232 (Серебрякова О.Г. Покуття, польові матеріали, зібрані в Коломийському, Снятинському,

- Тлумацькому, Тисменицькому, Городенківському р-нах Івано-Франківської обл., 2013, 2014 рр.).
8. *Артюх Л.* Село Товстенке вчера й сьогодні / Лідія Артюх // Народна творчість та етнографія. — 1993. — № 2. — Березень-квітень. — С. 73—77.
 9. *Беньковський І.* Девичій праздникъ св. Андрея / Иван Беньковский // Киевская старина. — Київ : Типографія Г.Т. Корчакъ-Новицкаго, 1895. — Г. 14. — Т. 51. — Декабрь. — С. 100—103.
 10. *Беньковський І.* Поверья, обычаи, обряды, суевєрія и приметы, приуроченные къ «Риздвянымъ Святамъ» / Иван Беньковский // Киевская старина. — Київ : Типографія Г.Т. Корчакъ-Новицкаго, 1896. — Г. 15. — Т. 52. — Январь. — С. 1—9.
 11. *Вархол Й.* Дівочі ворожіння в часі зимового сонцестояння / Й. Вархол // Науковий збірник музею української культури у Свиднику. — Пряшів : Музей української культури, 1988. — Т. 15. — Кн. 1. — С. 163—172.
 12. *Виноградова Л.* Девичьи гадания о замужестве в цикле славянской календарной обрядности (западно-восточнославянские параллели) / Л.Н. Виноградова // Славянский и балканский фольклор. Обряд. Текст. — Москва : Наука, 1981. — С. 13—43.
 13. *Вовк Х.К.* Студії з української етнографії та антропології / Х.К. Вовк. — Київ : Мистецтво, 1995. — 336 с. : іл.
 14. *Герцій П.* Вірованя на Святий вечер в Хусті / П. Герцій // Подкарпатска Русь. — Ужгород, 1930. — Ч. 1—2. — С. 27—30.
 15. *Гривна В.* Народні звичаї Маковиці / Василь Гривна. — Пряшів : Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі ; Відділ української літератури в Пряшеві, 1973. — 163 с.
 16. *Дикарев М.* Народний календар Валуйського повіту (Борисівської волості) у Вороніжчині / Митрофан Дикарев // Матеріали до українсько-руської етнології. — Львів, 1905. — Т. 6. — С. 113—204.
 17. *Дикарев М.* Різдвяні сьвята / Митрофан Дикарев ; переклад В. Лукича // Зоря. — Львів, 1895. — Ч. 4. — С. 75—76.
 18. *Дикарев М.* Різдвяні сьвята / Митрофан Дикарев ; переклад В. Лукича // Зоря. — Львів, 1895. — Ч. 6. — С. 111—113.
 19. *Дмитрієва С.И.* Фольклор и народное искусство русских Европейского Севера / С.И. Дмитриева. — Москва : Наука, 1988. — 240 с.
 20. *Жайворонок В.В.* Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В.В. Жайворонок. — Київ : Довіра, 2006. — 703 с.
 21. *Зеленин Д.* Из быта и поэзии крестьян Новгородской губернии (По материалам из бумаг В.А. Воскресенского) / Дмитрий Зеленин // Живая старина. — 1905. — Вып. I и II. — Год XIV. — Санкт-Петербург : Типо-Литографія В.О. Пастор. — С. 1—56.
 22. *Зеленин Д.* Описаніє рукописей ученаго Архива императорскаго русскаго географическаго общества / Д.К. Зеленин. — Петроград : Типографія А. Орлова, 1915. — Вып. II. — 988 с.
 23. *Злоцкий Ф.* Изъ суевєрій и обычаев Русскихъ особенно комитата Угочанскаго / Ф. Злоцкий // Светъ. — Унгварь, 1870. — Ч. 26 (9 июля). — Г. IV. — С. 210—211.
 24. *Зяблюк Н.* Вечорниці / Н. Зяблюк // Радянська школа. — 1989. — № 4. — С. 77—82.
 25. *Иванов П.* Жизнь и поверья крестьян Купянского уезда, Харьковской губернии / П. Иванов // Сборник Харьковского историко-филологического общества. — Т. 17. — Харьков : Печатное Дело, 1907. — 216 с.
 26. *Кайндль Р.Ф.* Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази / Раймунд Фрідріх Кайндль. — Чернівці : Молодий буковинець, 2000. — 208 с.
 27. *Карабович К.* Народні вірування / Казимира Карабович // Холмщина і Підляшшя. Історико-етнографічне дослідження. — Київ : Родовід, 1997. — С. 316—321.
 28. *Когут Б.О.* Нариси з історії села Павелча (Павлівки) / Б.О. Когут, О.Л. Сас. — Івано-Франківськ : Лік, 1998. — 260 с.
 29. *Копержинський К.* Календар народньої обрядовости новорічного циклу / Кость Копержинський // Первісне громадянство та його пережитки на Україні. — Київ, 1929. — Вип. 3. — С. 14—97.
 30. *Круглый год.* Русский земледельческий календарь / сост., вступ. ст. и примеч. А.Ф. Некрыловой ; ил. Е.М. Белоусовой. — Москва : Правда, 1991. — 496 с. : ил.
 31. *Курочкін О.* Українці в сім'ї європейській: звичаї, обряди, свята / Олександр Курочкін. — Київ : Бібліотека українця, 2004. — 248 с.
 32. *Максимович М.* Дні та місяці українського селянина: пер. з рос. / Михайло Максимович. — Київ : Обереги, 2002. — 189 с.
 33. *Пинчуки.* Этнографический сборник. Песни, загадки, пословицы, обряды, приметы, предрасудки, поверья, суевєрья и местный словарь / собрал в Пинском уезде Минской губернии Д.Г. Булгаковский. — Санкт-Петербург : В типографии В. Безобразова и Коми, 1890. — 200 с.
 34. *Простонародныя приметы и поверья, суевєрные обряды и обычаи, легендарные сказанія о лицахъ и местахъ / собрал въ Витебской Белоруссии Н.Я. Никифоровский.* — Витебск : Губернская Типо-Литографія, 1897. — 337 с.
 35. *Ріпецький О.* Парубочі й дівочі звичаї в селі Андріяшівці Лохвицького повіту на Полтавщині / Олекса Ріпецький // Матеріали до української етнології. — Львів, 1918. — Т. XVIII. — С. 155—169.
 36. *Русский народ, его обычаи, обряды, предания, суевєрия и поэзия / собр. М. Забылиным.* — Москва : Автор, 1992. — 616 с. (Репринт. воспроизведение издания 1880 года).
 37. *Свидницький А.П.* Великдень у Подолянь / А.П. Свидницький // Основа. — Санкт-Петербург : В Типогра-

- фін И. Тиблена и комп., 1861. — Ноябрь-декабрь. — С. 26—71.
38. *Серебрякова О.* Дівочі ворожіння за голосом домашніх тварин (карпатознавчі студії) / Олена Серебрякова // *Łemkowie, Wojkowie, Rusini — historia, współczesność, kultura materialna i duchowa.* — Słupsk ; Zielona Góra ; Svidnik, 2015. — Том V. — S. 727—741.
39. *Сырку П.* Изъ быта бессарабскихъ румынъ. I. Народный календарь румынского населения въ Бессарабии / Полихроний Сырку // *Живая старина.* — 1913. — В. I—II. — Годъ XXII. — С. 147—180.
40. *Толстая С.М.* Полесский народный календарь. Материалы к этнодиалектному словарю: К — П / С.М. Толстая // *Славянский и балканский фольклор: Духовная культура Полесья на общеславянском фоне.* — Москва : Наука, 1986. — С. 178—243.
41. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной Императорским Русским Географическим Обществом: Материалы и исследования, собранные д. чл. П.П. Чубинским. — Санкт-Петербург : Типография В. Безобразова и Комп., 1872. — Т. III: Народный дневник. — VIII + 486 + II с.
42. *Шейн П.* Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Т. 1, Ч. I: Бытовая и семейная жизнь белоруса в обрядах и песнях / Павел Шейн. — СПб. : Типография Императорской Академии Наук, 1887. — 590 с.
43. *Шмайда М.* А іші вам вінчую. Календарна обрядовість русинів-українців Чехо-Словаччини / Михайло Шмайда. — Братіслава ; Пряшів : Словацьке педагогічне видавництво ; Відділ української літератури, 1992. — Т. 1. — 500 с.
44. *Federowski M.* Lud białoruski na Rusi Litewskiej. Materiały do etnografii słowiańskiej zgromadzone w latach 1877—1891. — Т. 1 / Michał Federowski. — Kraków : Wydawnictwo Komisji antropologicznej Akademii Umiejętności, 1897. — 509 s.
45. *Gołębiowski Ł.* Lud polski. Jego zwyczaje, zabobony / Łukasz Gołębiowski. — Warszawa : Drukarnia Gałęzowskiego i spółki, 1830. — 328 s.

Olena Serebryakova

DIVINATION PRACTICE
OF «EAVESDROPPING» OF ALIEN TALKS
IN THE UKRAINIAN TRADITION

One of the types of sound divinations — «eavesdropping» of the talks near the windows of neighboring houses, is analyzed in the paper. Such divination practice was traditionally performed during the name day of Andrew and Christmas and New Year period (Christmas Eve, Melanka). As a result, the author showed the connection between this practice and the ancestor worship. Actional and verbal aspects of divinations, its symbolics, semantics, local versions, specificity of the Ukrainian divinations.

Keywords: divination practice / ritual acts (divinations, sortilege), window, «eavesdropping», housewife, host, «oracular» words, wedding, girlhood.

Olena Serebryakova

МАНТИЧЕСКИЕ ПРАКТИКИ
«ПОДСЛУШИВАНИЯ» ЧУЖИХ РАЗГОВОРОВ
В УКРАИНСКОЙ ТРАДИЦИИ

В статье проанализирована одна из разновидностей звуковых гаданий — «подслушивание» разговоров под окнами соседних домов. Традиционно такие мантические практики исполняли на праздник Андрея и рождественско-новогодний период (Святой Вечер, Меланку). В результате установлена их связь с культом предков. Раскрыты акциональный и вербальный аспекты гаданий, их символика, семантика, локальные варианты, специфика украинских гаданий.

Ключевые слова: мантические практики / обрядные действия (гадания, дивинации), окно, «подслушивание», хозяйка, хозяин, «вещие» слова, свадьба, девичество.